

Sygn. akt II CZ 32/19

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa W. C.
przeciwko P. C., T. C. i K. C.
o uznanie za niegodnego dziedziczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 19 czerwca 2019 r.,
zażalenia powoda
na postanowienie Sądu Okręgowego w S.
z dnia 27 lutego 2019 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego do
orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powód W. C. w pozwie skierowanym przeciwko P. C., T. C. i K. C. wniósł o uznanie, że zmarły w dniu 9 kwietnia 2014 r. w S. Z. C. jest niegodny dziedziczenia po zmarłej w dniu 20 stycznia 2014 r. w S. matce M. C. W uzasadnieniu wskazał, że w dniu 20 stycznia 2014 r. w S. zmarła M. C. - jako przyczynę zgonu podano zabójstwo przez uduszenie. M. C. sporządziła w dniu 26 października 2004 r. testament, w którym do całości spadku powołała Z. C., przy czym wydziedziczyła swoich synów W. M. i W. C. Z. C. przyznał się do zabójstwa matki. Powód podkreślił, że w niniejszej sprawie nie ma prawomocnego wyroku skazującego,

jednak zgromadzony w sprawie 2Ds (...) materiał dowodowy, w tym jednoznaczne wyjaśnienia podejrzanego, pozwalają przyjąć, iż Z. C. dopuścił się umyślnego, ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawczyni. Powód podniósł również, że ma interes w żądaniu uznania Z. C. za niegodnego dziedziczenia po M. C., albowiem w takim przypadku będzie on powołany do spadku, a Z. C. będzie wyłączony od dziedziczenia, jakby nie dożył otwarcia spadku.

Wyrokiem z dnia 21 września 2016 r. Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód, wnosząc o zwolnienie od kosztów sądowych. Opłata od apelacji, z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia wskazaną w piśmie pełnomocnika powoda z dnia 10 stycznia 2017 r., wynosiła 3.750 zł.

Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2017 r. Sąd Rejonowy zwolnił powoda od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji ponad kwotę 2.500 zł i oddalił wnioski w pozostałej części.

Powyższe postanowienie zostało zaskarżone przez powoda. Sąd Okręgowy w S., postanowieniem z dnia 9 marca 2017 r. oddalił zażalenie powoda. Postanowienie to zostało doręczone pełnomocnikowi powoda w dniu 15 marca 2017 r.

W dniu 5 kwietnia 2017 r. doręczono pełnomocnikowi powoda zarządzenie Sądu Rejonowego z dnia 3 kwietnia 2017 r. wzywające do uiszczenia opłaty od apelacji.

Opłata od apelacji w wysokości 2.500 zł została uiszczona w dwóch częściach po 1.250 zł każda, przy czym pierwszą wpłacono w dniu 21 marca 2017 r., a drugą - w dniu 6 kwietnia 2017 r. (po doręczeniu pełnomocnikowi powoda zarządzenia z dnia 3 kwietnia 2017 r.).

Postanowieniem z dnia 13 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy w S. odrzucił apelację powoda. Jednakże postanowieniem z dnia 12 września 2017 r. Sąd Rejonowy, uznając zażalenie powoda na postanowienie z dnia 13 czerwca 2017 r. za oczywiście uzasadnione, uchylił przedmiotowe postanowienie.

Sąd Rejonowy przedstawił akta sprawy Sądowi drugiej instancji i apelacji powoda nadano bieg. Sąd Okręgowy w S. prowadził postępowanie, wyznaczał posiedzenia, powołał biegłych itp.

Ostatecznie postanowieniem z dnia 27 lutego 2019 r. Sąd Okręgowy w S. odrzucił apelację powoda, gdyż wbrew dyspozycji art. 112 ust. 3 z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (obecnie tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 785, dalej - „u.k.s.c.”) powód nie uiszczył opłaty od apelacji w terminie tygodniowym od dnia doręczenia jego profesjonalnemu pełnomocnikowi odpisu orzeczenia oddalającego jego zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 25 stycznia 2017 r. O ile pierwsza część opłaty została uiszczona w terminie, o tyle druga - dopiero po jego upływie.

Powód zaskarżył zażaleniem postanowienie Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 lutego 2019 r. w punkcie 1 i 2, zarzucając naruszenie przepisów postępowania w zakresie mającym wpływ na treść zaskarżonego postanowienia przez błędną wykładnię i niewłaściwe stosowanie przepisu art. 112 ust. 3 u.k.s.c. oraz błędne pominięcie reguły wynikającej z art. 130 § 1, 1¹ i 2 k.p.c., jak również stosowanie nadmiernego, nieusprawiedliwionego formalizmu z naruszeniem prawa dostępu do sądów wynikającego z przepisów art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 112 ust. 2 u.k.s.c., jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 k.p.c. Jednakże w myśl art. 112 ust. 3 u.k.s.c. przepisu ustępu 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekał sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym - od dnia jego ogłoszenia.

W orzecznictwie wyjaśniono, że przepis ten dotyczy też środków odwoławczych i środków zaskarżenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2017 r. - zasada prawna - III CZP 82/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75). Oznacza to, że co do zasady w razie nieuiszczenia opłaty w terminie określonym w art. 112 ust. 3 uk.s.c. apelacja podlega odrzuceniu (art. 370 oraz 373 k.p.c.).

Jednakże rozpatrując zażalenie powoda, należało uwzględnić, że zgodnie utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, zwrot pozwu z powodu nieusunięcia jego braków fiskalnych nie jest możliwy po nadaniu mu biegu przez przewodniczącego (por. postanowienia z dnia 22 sierpnia 1974 r., II CZ 133/74, nie publ. i z dnia 19 października 1988 r., I CZ 111/88, nie publ. i z dnia 3 listopada 2004 r., III CK 510/03, OSNC 2005, Nr 11, poz. 194; wyroki z dnia 30 września 2010 r., I CSK 555/09, nie publ., z dnia 7 października 2011 r., II CSK 51/11, OSNC-ZD 2012, z. D, poz. 82 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Izby Cywilnej z dnia 26 października 2016 r., III CZP 44/16, OSNC 2017, Nr 4, poz. 38). W takiej sytuacji zastosowanie ma art. 130³ § 2 k.p.c., co oznacza, że sąd powinien w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji nakazać pobranie brakującej opłaty (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2019 r., I CSK 109/18, nie publ.).

Kierując się tym orzecznictwem w postanowieniu z dnia 9 października 2013 r., V CZ 45/13 (nie publ.) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że do odrzucenia apelacji nie powinno być dojdź już po nadaniu jej biegu przez Sąd drugiej instancji (art. 130³ § 2 k.p.c.). Pogląd ten uwzględnia, że odpowiednikiem zwrotu pozwu w odniesieniu do apelacji jest jej odrzucenie, a zgodnie z art. 391 k.p.c. do postępowania apelacyjnego co do zasady stosuje się przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

W art. 130³ § 2 k.p.c., mając na względzie potrzebę sprawnego zakończenia postępowania, które opóźniłoby usuwanie braków fiskalnych pism procesowych w sytuacji, gdy sprawa przeszła już przez etap wstępny, który miał na celu usunięcie m.in. takich braków, przyjęto, jako wyjątek od zasady, możliwość rozpoznawania sprawy na skutek środka odwoławczego, od którego nie została uiszczona należna opłata. Przepis ten ma, na podstawie art. 391 § 1 k.p.c.,

odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZ 32/13, nie publ.).

Potrzeba taka uwidoczniła się także w niniejszej sprawie, w której Sąd Okręgowy po nadaniu apelacji dalszego biegu i po etapie kontroli wstępnej (art. 373 k.p.c.), a także po opłaceniu opłaty od apelacji, uznał, że brak fiskalny apelacji nie został uzupełniony w terminie. Trzeba przy tym podkreślić, że Sąd Okręgowy przez wiele miesięcy prowadził postępowanie, wyznaczał posiedzenia, powołał biegłych, a dopiero w dniu 27 lutego 2019 r. zdecydował o odrzuceniu apelacji. Wyciągnięcie w stosunku do powoda negatywnych konsekwencji pierwotnego braku fiskalnego było na tym etapie postępowania nieuzasadnione.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw